

RELIGIJOZNO-MORALNE IDEJE OSVAJAČA ISTOKA

Previše se bučno pojavio Japanac na daskama svjetske pozornice i započeo igrati previše napetu ulogu, a da bi mogao ostati nezapažen. On nam je uspio pružiti iza proživljenih ratnih operacija, koje su graničile s nemogućnošću, nova iznenadjenja. Tim nam je dao i suviše jasnih dokaza, da u sebi ima dosta prodorne snage, da se izdigne iz rijeke beznačnog, gotovo nesvjesnog historičkog zbivanja i ostalima postavi za vođu. Ne moramo povladiti Hegelovoj teoriji razvitka objektivnog duha do apsolutnog kroz historijski razvoj ljudskoga roda, ako danas u Japanu možda gledamo sustvaraoca nove faze u razvitku čovječanstva, jedan od najvažnijih faktora novog poretka budućnosti. Nije stoga čudo, ako se u nama, kojima je on dosta daleko, javlja želja vidjeti ga izblizega, promotriti detaljnije crte njegove duševne fizionomije. Istina, kroz njegova ratna djela, protkana dinamikom brzoga tempa, životnim elanom i ravninom linije, prosijeva uvelike lice njegova duha, ali ipak uvijek u glavnim i dosta neodređenim potezima. Ono se mora iznutra razsvijetliti, premda uz opasnost jednostranosti, jer je teško pohvatati visinske točke valovlja, koje talasa prostorima ljudskog bića, u kome nisu materija i duh samo zajedno, a niti ujedno, već u kom su materija i duh jedno sa svim individualnim osebnostima, diferenciranim rasom, prošlošću i bezbrojnim drugim faktorima. Ipak su ideje, koje pokreću tako bogatim neizrecivo zamršenim i isprepletenim nutarnjim zbivanjem pojedinca čovjeka, a pogotovo čitavog naroda, još najpouzdaniji vodič kroz labirint njegove prošlosti i sadašnjosti, i ono svijetlo, u kojem možemo naslućivati njegovu budućnost. U prvom redu to vrijedi za religijozno - moralne ideje, koje u život pojedinca i naroda najdublje zadiru i najpotpunije ga prožimlju.

Religijozno-moralne ideje modernog Japanca nisu u svemu slične onim iskonskim idejama staroga Japana, koje predstavljaju njegov infantilni stadij razvitka. No, kušati dati sliku modernog Japanca otrgnuvši ga od izvora njegove historije i svih njezinih evolucionih faza predstavlja uzaludan i nemoguć posao, jer nitko nije tako prirastao uz svoju kolijevku, nitko nije tako vjerni odraz prošlosti i u nikome prošlost ne dolazi u tolikoj mjeri do izražaja u sadašnjosti negoli kod Japanca. Moderni je Japanac religijozno-moralne tradicije. Ovaj religijozni i moralni eklekticizam ne može se razumjeti, ako se ne prati kroz različite faze evolucija, koja ga

je uvjetovala, jer je on naravna konsekvencija razvitka šintoizma, konfucionizma i budizma.

Da li je Japanac stupio na tlo svoje današnje domovine s juga kao ogranak malajske rase ili s kontinenta kao član velike mongolske rase, teško je reći, jer nam rješenje ovoga problema nije mogla dati ni lingvistika ni antropologija. Jedno je sigurno: Japanci započeh u prahistorijsko doba svoju invaziju s najjužnijim otokom Kiu-Siu pod vodstvom Jimmu Tenno. On osnova u sredini otoka kraljevstvo Yamata. To je kolijevka japanske historije. Japanac u to doba još uvijek izobličuje na religijoznom polju prvotne objavljene istine, koje su u sumraku njegove duše i stvara sebi primitivnu religiju, koja predstavlja originalnu tvorevinu japanskog narodnog duha označenu imenom šintoizma (šinto = put bogova). On je prede infantilnim mitom ne prožimajući je nikakovom filozofijom do nekakvim nejasnim shvaćanjem univerzalnog života svih stvari. On stvara i brutalni naturalizam i animizam konstruirajući more politeizma. U centar kulta postavlja *kamie*. Bića su to, koja nadilaze ljudsku narav razlikujući se od nje i svojim podrijetlom i svojim atributima kao i kondicijama egzistencije. *Kami* je svako biće više i uzvišenije naravi. Broj je ovakvih bogova neizmjeran. Mogli bismo mu dati ime Legija. Stara tradicija govori o 800 pa i o 1.500 mirida kami-a. To su božanstva bez fizionomije s bizarnim djelima i gestama. Oni su dobri, bogati, veseli, a vrlo rijetko slabo raspoloženi. No oni nemaju u sebi ništa božanskog budući ograničeni u svom bitku i u svojoj moći.

Dvije su vrste bogova: bogovi prirode i bogovi ljudi. Bogovi prirode su personifikacije naravnih sila: svjetlosti, vatre, vjetra i materijalnih predmeta: gora, rijeka, mora. Stari je Japanac sve divinizirao, nebo i zemlju. Izsred ove generalne apoteoze izdigao je za suverenicu božicu sunca Amaterasu, čiji je ognjeni disk gledao kako se svako jutro pomalja nad Oceanom, diže visoko na nebo, da svojim zrakama rasvijetli i ugrije njegovu zemlju, da njemu i svemu živom ulije intenzivnost života, jakosti i veselja.

Bogovi ljudi su deificirani slavni ljudi, osobito pradjedovi obitelji i heroji mitskog doba. Među njima je prvi Jemmu Tenno. Japanac je svog prvog mikada (cara) proglasio božanstvom, njegovu podrijetlo doveo u vezu sa samom božicom sunca tako da ovo postavljanje carske kuće, koja starinom nadilazi sve kraljevske i carske kuće cijeloga svijeta, među božanstva tvori temeljnu dogmu japanske tradicije. Kultu mikada pridružio je kult i drugih velikih ljudi. Njima posvećuje hramove, gdje prebivaju njihovi duhovi prikazani simboličkim predmetima: zrcalom, mačem ili čim sličnim, jer ih je premalo, kao i druge svoje bogove karakterizirao, a da bi im mogao dati formu idola.

Tako nam u šintoističkom kultu, što ga je stvorio stari Japanac, odskače dvostruki esencijalni karakter: kult prirode i kult duhova. Trostruki kult: cara, heroja i pradjedova predstavlja nasuprot kulta prirode kult duhova. Ova se dva kulta očituju i u ge-

nezi naroda i careva. Geneza bogova, koja počinje dvjema bogovima Izanaghi i Izanamí, jest prahistorija naturalističkog kulta, a geneza naroda i careva, koja se zbila 660 pr. K., jest prahistorija imperialističkog kulta.

Ne ćemo se čuditi, ako uz ovako siromaštvo dogme staroga Japanca nađemo i na siromaštvo morala. Moralni smisao, koji se pojavljuje u reakciji osjećaja pred stanovitim akcijama, postoji kod svih ljudi. A priori je nevjerojatno, da bi japanski narod, koji je od prirode raskošno nadaren bogatstvom osjećaja, bio bez ovog osjećaja. On ga uistinu ima, ali nažalost ova forma osjećaja nije nikada jasno precizirala moralno dobro i moralno zlo, niti udarila međašnjih granica. On često miješa moralno zlo s onim, što je samo odvratno, nosi štetu i manje konvenira. Opojen mišlju, da je potekao iz Božje biti, zadovoljavao se slijediti svoju dobru narav i ostati vjeran caru, ne brinući se dalje da zacrta naravi određeni puteve njezina ispoljavanja.

Teško je reći, da li bi Japan pomalo pročistio svoje religiozne i moralne ideje, ako se uopće može reći da je ove posljednje i imao, da nije blizu njega bilo Kine. Koliko nam najstariji izvori dopuštaju, utjecaj kineske civilizacije osjeća se u Japanu već u 3. vijeku poslije Krista, polagano i sporadično. Umjetnost, literatura, agrikultura i industrija postaje Japancima najmiliji import iz Kine. Na polju ideja osjeća se infiltracija taoizma, filozofske nauke o emanaciji zemlje i svega stvorenoga iz jednoga principa, nepokretna i neaktivna: Tao. Japanci se upoznavaju i sa Konfucijevim sistemom lajičke etike. Siromaštvo šintoističkog morala tumači nam nagli razmah Konfucijeve filozofije po otocima. Ova kineska filozofija bila je sistem praktičnog morala, a nikakva religija. Njezina se nauka može u Japanu kao i u Kini sintetizirati u dužnosti djetinjeg poštivanja, koje se očituje u temeljnih pet relacija: podanika prema caru, sina prema ocu, muža prema ženi, mlađeg sina prema starijemu, prijatelja prema prijatelju. Sve je ovo u Japanu dobilo veseliju formu nego u Kini, ali manje direktnu i humanu. Djetinje štovanje i odanost podređenika prema caru uzima oblik lojalizma, krepostima eminentno viteške, koja znade zaći u eksces sve do samoubojstva. Između oca i djece na prvi mah izgleda, da su relacije normalne, ali nije tako. Pravo je očevo apsolutno. On svoju kćer može prodati. On može svaki čas prestati da radi i da na sina naprti svu brigu svoga izdržavanja. Što se tiče odnosa muža i žene, sva su prava na jednoj strani, a s druge samo dužnosti.

Nemoć Japanca da nađe moralne ideje kao smjernice svoje aktivnosti bila je nadomještena s konfucijanizmom, a istu je ulogu samo više na religijskom polju u njegovu životu odigrao budizam.

Bio je to budizam podosta izmjenjen na svom putu od Indije do Japana, ali imajući još uvijek u svom tresoru dogme, koje će lako osvojiti srce Japanca izglednjela siromaštvom šintoizma. To nije bio budizam netaknut iz svojih mladih godina, već liberarni

u kojećem izmjenjeni škole Mahâyânâ. Djelo ateističkog moraliste, koji je svoju nauku proglasio već tisuću godina prije na obalama Gangesa, dobilo je formu veoma grubog politeizma. On se nije nametnuo Japanu bez otpora sa strane šintoizma, vjerskih ratova, paljenja i masakriranja. Mumayado (623), reformator i stvaralac japanske centralizacije, dade mu građansko pravo.

Nešto je Japancu osobito godilo u budizmu: nauka o otkupljenju. Fundameatalna teorija Mahâyâna bijaše oslobođenje iz ciklusa seljenja duša. Ovo oslobođenje ne sastojahu se u ništavilu kao u prvotnom budizmu. Nirvana, japanski »nehan« shvaća se u pozitivnom smislu. U Budinoj gesti negacije otkriva se čežnja za vječnim životom, pa ako je nirvana njezino utaženje, u njoj se, u tom velikom tihom oceanu, mora plivati. Japanac živ, okretan, realista nije se mogao akomodirati hinduističkim sanjarijama. Odraknuće životnih energija, negacija želje za egzistencijom, konačni skok ne u ništa već u prazno, sve to bijaše previše subtilno za mozgove premalo metafizičke i previše je teško padalo na duše aktivne u vječnom previranju. Ubrzo nirvana za veliki broj vjernika posta mjesto uživanja, raj. Ovako mjesto slikano živim bojama duboko se usjeklo puku u pamet i priteglo k sebi njihova srca. Put otkupljenja i dolaska do nirvane predstavlja nam šest pobjeda: podzemnim svijetom (jigoku), životinjama (chikuschö), nezasićnim strastima (gaki), brutalnim silama (shura), ljudima (jin) i nebeskim bićima (ten).

Oči filozofa znale su i u Japanu gledati nirvanu u njezinoj prvotnoj formi. Jedni su nijekali egzistenciju vlastitog »ja« uz mogućnost života njegovih dijelova, a drugi poričahu i ovu mogućnost. Reći će još: »Nirvana je konačni termin egzistencije, stanje, u kojem substancija ostajući individualna nije više podraživana izvana i prema tome lišena svake emocije, misli i strasti.« Kad se tu govori o anihilaciji, misli se na anihilaciju uvjeta, a ne same substancije. »Mi smo ovdje sučelice jednog od tolikih misterija, kojih ima na dnu svake religije« znaju reći nemoćno opravdajući svoje riječi.

Kult idola u budizmu imao je također privlačivu snagu. Istina prvotni ga budizam ne poznaje, ali u Japanu on postaje veliko sredstvo akcije proti šintoizmu.

Kada sljedbenik Budin prijede put otkupljenja, postaje Bog u krugu drugih bogova, kojima je Buda na čelu. Tako od nauke otkupljenja, kojoj nije bio potreban Bog, da ovrši otkupljenje, posta veoma fantastičan i ogroman panteon. Figure, koje čuvaju ulaze hramova japanskog budizma, daju sliku ovoga panteona. Sa strane svakoga portala stoje dva neobična kipa od drveta. Visoka su tri do četiri metra, od glave do pete oličena crvenom bojom ili bolje jedan crvenom, a drugi zelenom. Oči i crte lica nagrdene; jedan širom razvalio usta, a drugi ih stisnuo; jedan drži u desnoj ruci buzdovan, a drugi grčevito stisnuo lijevu šaku. Tisuće takvih idola najrazličitije veličine predstavljaju vrhovnog boga Amidu

»bez mjere sjajuće božanstvo«. Među ostalima se ističe i Senju Kwannon Sama »božica milosti s tisuću ruku«.

Japanски budizam nije se smatrao obeščašćenim postavljajući u svoj pateon i šintoistička božanstva. Amaterasu, vrhovna božica u šintoizmu, našla je svoje mjesto u budističkom hramu. Ovo primanje šintoističkih bogova znači vrhunac triumfa budizma nad šintoizmom. No japanski budizam ne osta jedinstven. Razasuo se u najrazličitije sekte. Računaju da ih ima deset do dvanaest, koje su danas u životu ili su nekoć bile u modi. Neumorna revnost osnivača i prozeticizam njihovih sljedbenika razlogom su velikog utjecaja ovih sekta u prvim stoljećima njihove egzistencije. Ovaj se utjecaj dobar ili zao mijenjao već prema vremenu, a najviše prema naučima. Ustarim vremenima, kad su prevladivale sekte više ili manje nihilističke Hosō i Sauron, skandali su se umnožavali. Naprotiv, sekta Zen i njoj blize Rinzai i Soto nastupaju kao intelektualnije i moralnije od drugih.

Šireći budizam religiozne ideje širio je ujedno i svoje moralne ideje. Budizam izvodi sve moralne oblige iz odnosa, koji veže čovjeka s četiri glavna objekta: roditeljima, društvom, suverenom i vjerom. Čovjek mora poštivati svoje roditelje, slušati ih i uzdržavati. Dužnosti prema društvu skupljene su u ove četiri riječi: *fuse*: suzdrži se od egoizma, *aigo*: govori ljubazne riječi, *rigyo*: priskoči drugom u pomoć, *doji*: budi pravedan. Suverenu podložnik duguje podložnost i službu u svem onom, što se odnosi na državu i zajednicu, iz zahvalnosti za dobra, koja od nje prima. Dužnost prema religiji traži, da se poštuje Buda.

Ideje budizma su kroz jedanaest vijekova (550—1700) doživljavale absolutan trijumf kao u duhovima velikih tako i onih malih. Budizam je bio za Japan vehiculum civilizacije. Kroz više stoljeća budistički bonci imaju monopol visoke intelektualne kulture. Nova vjera imala je dubok utjecaj u sociojalnom i političkom životu, intelektualnom i literarnom. Činilo se da će Japanac iza tako duge dominacije budizma izgubiti svaku vezu sa svojim religijskim idejama. No stara religiozna tradicija nosaše u svom krilu i prvu historiju japanskog naroda. Uz ovu nacionalnu tradiciju živu i tekuću nije se u srcima Japanaca ni religiozna tradicija, koja je s prvom usko srasla, mogla okameniti. Reakcija proti budizmu morala se prije ili kasnije podići. Japanac će buđenjem nacionalne svijesti nanovo u sebi oživjeti i svoje religiozne tradicije. Njegov povratak japanskoj antiki, koji je započeo oko 1700 godine značio je povratak i idejama njegovih otaca, čistom šintoizmu. Najveći duhovi tadanjeg Japana Keichiu, Motoōri oboružani zadivljujućom erudicijom zadaju strašan udarac utjecaju kineske filozofije i ujedno se s entuziazmom bacaju na propagandu šintoizma te postaju najveći i najstrastveniji pobornici »čistog šintoizma«. Oni nisu mogli gledati žalosnu dekadencu šintoizma i njihovo srce dobrih japanskih patriota nad tim je krvavo žalilo. Istina, stari bogovi nisu iščeznuli, ali kao što je rekao jedan učenik Motoōria:

šintoistički bogovi postadoše sluge u atriumu Bude. Japanac traži utjehu u prošlosti. Dogme starog šintoizma o caru i državi pale su kao ulje u vatru u njegovu dušu razbuktjelu nacionalizmom do šovinizma. »U starom jeziku car je nazvan bogom i to je njegov pravi karakter. Zadaća je podložnika, da mu se pokoravaju bez uvjeta i diskusije« dovikuje Motoōri. Revolucija iz god. 1868, koja povratu mikadu njegovu suverenu moć, okruni trijumfom ovaj idejni pokret. U isto vrijeme stari nacionalni hramovi očišćeni su od budističkih ukrasa, a budistički svećenici moradoše ustupiti mjesto šintoističkim svećenicima.

Na prvi plan, da se starom nacionalnom kultu dadne nasljedno pravo i ekskluzivna valjanost u javnom životu, nije prihvaćen. Japanac osjeća, da šintoizam ne odgovara zahtjevima modernoga vremena, s druge strane ne mogući odbaciti stare tradicije, nastoji dijeliti sam šintoizam: državni šintoizam i sektarski šintoizam. Jedan japanski učenjak ovako izlaže ovu distinkciju: »Mi imamo dvije vrsti šintoizma, šintoizam kao ceremonijalnu instituciju i šintoizam kao religiju. Dvije vrsti hramova: hramove državne i hramove sekta. Prvi ne mogu biti rabljeni za religiozne svrhe. U njima nije slobodno propovijedati ni sam šintoizam. Država je učinila ovu distinkciju 1881 god. i otdada je nastoji učiniti sve jasnijom.« Ovak nacionalni kult bez note religioznosti najkarakterističnija je crta čistog šintoizma u njegovoj posljednjoj fazi razvitka.

Takve eto religiozno-moralne ideje nalazi današnji Japanac u trezoru običaja i tradicija svojih pradjedova. Krik njegovih nedavnih otaca, obnovitelja prvotne tradicije, pomješan mističkim glasovima kostiju iz grobnica pradjedova vrši nad njim u današnjoj neodoljivu snagu. Šintoizam u njemu dolazi danas najviše do izražaja, ali opet u formi i životu određenom po njemu samom. On kroz sebe projecira samo jednu stranu šintoizma, samo djelomičnu, ali i najjaču njegovu ideju: divinizaciju japanske rase. Spoznaja, da pobožanstvenjena skrućena krv pradjedovskih žila njim samim optiče, daje mu poticaja, da iskoristi sve na sebi, od tamnih izvora instinkta do svijetlih vrhunaca misli i htijenja, u radu za očuvanje te krvi. Ideja participacije božanstva po njemu činila je, da se je bahato u prošlosti opirao moralu kao stvari, koja je potrebna drugim nečistim rasama, a danas ga ta ista ideja trga iz životne bulije i prožima intenzivnim vitalitetom, koji zahtijeva dar samoga sebe. Ta ideja sadrži u svojoj svjetlosti sve ostale svjetlosti; u emociji, koju stvara, sve ostale emocije; u svojoj moćnoj atrakciji sve fragmente elana njegove volje. Ta ideja je bit svih njegovih ideja i svih pregnuća njegove svijesti. Ta se ideja digla na vrhunce njegova duha tu se stavila u permanenciju, razvila i obogatila na račun svih ostalih ideja, a zatim se spustila u dubine njegova bića spajajući se sa svim njegovim afektivnim energijama, da iz njega stvori neslomivu moć, neodoljivu snagu. I u prošlosti se je cijeli puk ujedinjivao u štovanju careva i heroja pa šintoizam,

noseći sobom nacionalne tradicije, posta ogromna snaga japanskog patriotizma. Najbolji građani nalazili su najveću nagradu za svoj rad i žrtve u misli, da će poslije smrti biti svjedoci njihove slave. Ali takvo gospodstvo nad srcem Japanaca ta ideja nije nikada imala kao što to danas ima.

No, šintoizam kao vjera u pravom smislu u duhu je Japanca okamina. Današnji je Japanac otucao sa šintoizma svaku religijoznu boju. On nije šintoistički vjernik. A niti u budizmu ne daje svoje vjero-ispovijesti. On može zahvaliti budizmu na otkriću arhitekture pagoda, kiparstva i slikarstva; on može biti zahvalan budizmu za mnoge fundamentalne principe svoje civilizacije pa i za svoj živi osjećaj ljepote prirode i visoku savršenost, koju postiževa u svojoj artističnoj aktivnosti, ali za otkupljenje, kojim ga je budizam obećavao usrećiti, nipošto. A nije ni čudo, jer otkupiti može samo osoba, a nipošto sistem. Ni nas ne otkupljuje kršćanstvo, već Krist.

Današnji Japanac s velikom skepsom gleda na stare religijozno-moralne ideje i ne može ih primiti, osim ako im ne pristupa sa slabim kriterijem, relativizmom. Učeni M. Fukuzawa piše: »Suvišno je napominjati, da poredak i sigurnost ljudskoga društva zahtijeva religiju. Vrsta je religije manje važna. Svaka je religija dovoljna za postizavanje ovoga cilja.« Pa, ako je Japanac vjernik, onda je u najviše slučajeva isto tako štovatelj kamia kao i hotoke (budističkih bogova), jasan znak, da u svojoj ispovijesti nalazi samo donekle smirenje one naravne nutarnje tendencije Višemumu, Boljemumu, a nipošto potpunog smirenja razuma, što ga čini više nevjernikom nego li vjernikom. »U koju vjeru vjerujem? Ja ne bih znao dati absolutnog odgovora. Za javnih se svečanosti obraćam na šintoističkog svećenika, a za pogrebnih na budističkog. Ja se vladam po načelima Konfucijevim ili kršćanskog morala. Malo se osvrćem na vanjske forme« ispovijeda nam sveučilišni profesor Kuntake Kumé.

Stari bogovi s japanskih otoka odlaze. God. 1936 od 5.000 studenata na univerzi u Tokiu 6 je sljedbenika Konfucijevih, 8 šintoizma, 60 protestantizma, 300 budizma, 1.500 ateizma i 3.000 agnosticizma. Po drugoj statistici od 30.000 svih studenata u Japanu 27.000 ih je bez svake religije. Ova pomrčina religijozno-moralnih ideja u duši Japanca odrazila se, što je posve naravno, i u njegovu životu. Oko 100.000 prostitutkinja nalaze se u Japanu po različitim gradovima. Svake godine je na hiljade djevojčica prodano za mnogobrojne tako zvane »geische« (javni, noćni lokali) gdje su odgajane za sramotne svrhe.¹ Iz ovoga nam donekle prosjeva, dakako samo s jedne strane, ropstvo i bespravnost, u kojem se nalazi žena u Japanu. Zakon diktiran običajem priznaje

¹ Prema Kath. Missionen — 1933. g. — u samoj prefekturi Nigata bilo je g. 1932. u pola godine tako prodano oko 5.000 djevojčaka. ovo ropstvo i trafik u žena, premda pokušava riješiti taj problem.

Vlada sama puno čini, da digne kulturni nivo žene. Već prije desetak godina je uz 800.000 dječaka srednje škole polazilo oko 400.000 djevojaka. Djevojke smiju polaziti i carsko sveučilište, a u Tokiju postoji za njih posebna univerza. Uza sve to društveni i socijalni položaj žene, kako u obitelji tako u javnom životu, još uvijek je posve uvjetovan poganskim shvaćanjem, i zato inferioran, nepravedan i nedostojan. Najdublji i najplemenitiji Japanci to opažaju i traže hitno rješenje. No, dok ženi ne bude priznata njezina osobnost, dok ona ne bude poštivana kao jednakovrijedni i ravnopravni čimbenik života, problem se neće ukloniti. Prevrat u ovom slučaju može izvršiti samo kršćanstvo.

»Istok je Istok, Zapad je Zapad« proglašuje Kipling, a Japancu naprotiv, da je on centar internacionalne civilizacije, veza Istoka i Zapada. On u samom sebi nalazi spojnu točku dviju civilizacija, koje vladaju svijetom i osjeća se pozvanim, da pomoću kreativne adaptacije svoga duha absorbira Istok i Zapad te tako ostvari akord potreban za ekvilibrij čovječanstva. Dok je Japan u prošlosti dopustio, da na nj djeluje Istok ujedinivši u svojoj civilizaciji indijsku, korejsku i kinesku civilizaciju, dotle je zadnjih decenija otvorio širom vrata zapadnoj civilizaciji. I baš u tom prodiranju zapadne civilizacije nalazimo jedan od glavnih razloga gašenja religijozno-moralnog osjećaja u duši Japancu u formi baštinjenoj od preda. Val zapadne civilizacije zapljuskuje prag njegove domovine, baš u času svoje ukočenosti i hladnoće. U to je doba izvor života te civilizacije kruti materijalizam. Najrazličitiji svjetovni nazori predstavljaju se u Japanu kao nosioci pravih vrednota. Japancu dolazi u dodir sa svim tvorevinama duhova sa Zapada, koje su u najviše slučajeva predstavljale možda i iskrene rezultate, ali i posve subjektivističke. Nu dok su ideje pojedinih filozofskih sistema slavile samo partikularna osvajanja, dotle je komunizam, unesen u Japan najprije prevodom Marksovih i Engelsovih djela, nalazio svojih sljedbenika u zamjernom broju. Pristajanje uz Zapad i njegovu materijalnu kulturu, nagli razvoj zemlje iz srednjovjekovne zatvorenosti u modernu velesilu, koji datira od 1860., prevlast u gospodarstvu kapitalističkih i liberalističkih ideja, sve je to pružilo komunizmu podesan teren. Kao i po ostalim zemljama tako i u Japanu teško je razlučiti komunističku političku promičbu od bezbožne. Ova posljednja manifestirala se u borbi proti Bogu i svemu religijskom uopće. Krilatice oca bezboštva letale su nad masom i bibale je. Promičba je bila velika osobito u industrijskim krajevima Japana. God. 1931. »Savez organiziranih bezbožnika« nastupa kao stranka. Japanskoj se vladi otvaraju oči. Veliki broj bezbožnika profesora morao je ostaviti svoja mjesta na sveučilištu. No, masa se intelektualaca ne zadovoljava. Ubrzo se osniva »Društvo neprijatelja vjere«, koje vode socijalisti pod vodstvom Ujaku Ahita. U Rusiji izobraženi Todahiko Kawauchi osniva »Japansko antireligijozno društvo« s ciljem uništiti svaku religiju i religijozni život te pripremiti revo-

luciju. Policija otkriva istovremeno jednu antireligioznu ligu, koja je bila u tajnom savezu s Moskvom. Njezini članovi su profesori, učitelji, činovnici i, što nas najviše začuđuje, preko tisuću bonaca različitih budističkih sekta. Tako je komunizam haračio Japanom na religiozno-moralnom polju, kao jedan od najjačih negativnih čimbenika u zadnje vrijeme.

Zapad je u svom krilu donio Japanu i katolicizam. Katolicizam se je bio predstavio Japanu već god. 1550. Iz početka se činilo, da će on brzo osvojiti srce Japanca, ali stalna progonstva sa strane careva onemogućila su svaki razvoj. Povijest crkve u Japanu ispisana je mučeničkom krvlju. Što je Rim značio za crkvu na zapadu, to je Japan za Crkvu na krajnjem Istoku. Misijonari su morali seliti, a oko 300.000 novoobraćenika podnijelo je smrt za svoju vjeru. God. 1846. otvorila su se nanovo vrata Japana katolicizmu, a 1889 proglašena je vjerska sloboda. Odtada katolicizam ne prestaje svojim djelovanjem. Osvajanja se vrše polagano i misijonarski rad predstavlja sitan rad od duše do duše. To su većinom duše, koje zaokupljaju religijski problemi, a da takovih ima mnogo svjedoče nam knjige, članci, romani, koji u zadnje vrijeme izlaze u Japanu. Širenje evanđelja prepušteno je isključivo privatnoj inicijativi, bez ikakvog sudjelovanja vlasti ili vodećih društvenih krugova. God. 1937. bilo je u Japanu 108.934 katolika. Na misijskom polju djelovalo 12 biskupa, 283 svećenika iz Evrope i 100 urođeničkih, 110 braće laika iz Evrope i 112 urođenika, 473 čč. sestara iz Evrope i 441 urođenica. U velikom sjemeništu spremalo se za svećenike 122 kandidata, a u malom sjemeništu 274. Po različitim mjestima su nasijane 273 kapele. U Tokiu Isusovci vode sveučilište, koje uživa veliki ugled i vrši veliki utjecaj na izobražene Japance.

Japan je na putu spajanja Istoka i Zapada. Kineski je utjecaj, koji je u njemu razvio memoriju i opažanje do zamjerne savršenosti, ali ugušio kritičnu stranu duha, kriv, da je on pri susretu sa Zapadom poprimio materijalizam. Krista, na kom Evropljani sve izgradiše, makar oni to uvijek ne priznavali, nije našao. On to sada uvidja i sam ispovijeda: Krista je trebalo naći u kulturi Zapada. Prema Njemu sada očituje sve veće simpatije, što se je moglo vidjeti i u nedavnoj uspostavi diplomatskih veza sa sv. Stolicom. Crkva je k tomu po papi Piju XI. god. 1936. priznala nereligiozni značaj državnog šintoizma i tako uklonila posljednju zapreku, koja je udaljivala Japanca rodoljuba od katolicizma.

Da li će doista na piedestal survanih bogova Japanac postaviti Krista? Kapi krvi Japanskih mučenika pomiješane s Otkupiteljskom krvi Spasovom izvorom su velike nade, da će Japanac postati Kristov nadčovjek.

Rudolf Brajčić S. I.

Uz ovaj članak upozorujemo naše čitatelje na članak: Prosvjeta u Japanu, koji je izašao u »Životu« 1940. g.

U kulturnom pregledu donosimo: Nacionalni obredi u Japanu i Crkva.